

Новы паліталягічны часопіс

Круглы стол

23 красавіка ў Беларускай ПЭН-Цэнтры адбыўся круглы стол з нагоды выхаду другога нумару новага часопісу «Палітычная сфера». Часопіс прадстаўлялі аўтары і сябры рэдакцыі выданьня — асьпіранты катэдры паліталёгіі БДУ Андрэй Казакевіч, Юры Чавусаў, Тацяна Чуліцкая і магістрант тае ж катэдры Андрэй Ягораў, а таксама студэнтка аддзяленьня паліталёгіі БДУ Наталька Базылевіч. У імпрэзе, апроч таго, узялі ўдзел філёзаф Ігар Бабкоў, эканаміст Міхал Залескі, рэдактары газэтаў «Навінкі» і «Наша Ніва» Паўлюк Канавальчык ды Андрэй Дынько, рэдактар часопісу «ARCHE» Валер Булгакаў, палітолягі Ніна Антановіч і Юрась Ліхтаровіч, гісторык Ігар Лялькоў, студэнты й асьпіранты менскіх унівэрсытэтаў.

Андрэй Казакевіч: Сама ідэя часопісу зьявілася ў канцы 2001 году ў асяродзьдзі студэнтаў аддзяленьня паліталёгіі юрыдычнага факультэту БДУ. Першы нумар выйшаў на пачатку 2002 году. Праз пэўныя арганізацыйныя і іншыя складанасьці ягоны наклад быў больш чым абмежаваны (15 асобнікаў), таму ён шырока не анансаваўся, а распаўсюджваўся пераважна ў электронным выглядзе. Досьвед першага нумару быў адначасова і нэгатыўны, і пазытыўны. Летась адбыліся пэўныя зьмены ў рэдакцыі, а таксама большая ўвага была зьвернутая на інфармацыю. Большасьць з тых, хто быў тады студэнтам, сталі асьпірантамі, і мы можам казаць, што рэдакцыя атрыма-

ла акадэмічную спецыялізацыю.

Раней ставілася пытаньне: «Ці будзе гэта грамадзка-палітычны часопіс? Будзе ён надаваць увагу бягучым падзеям ці станецца навуковым акадэмічным выданьнем?» Усе гэтыя спрэчкі скончыліся тым, што вырашылі выдаваць навуковы (ці пераважна навуковы) часопіс. У ім будзе адлюстроўвацца ўсё, што тычыцца непасрэдна грамадства (нейкія апэратыўныя падзеі). Але дзеля гэтага ня варта ахвяраваць навуковымі дасьледаваньнямі. Тыя самыя патрабаваньні мы ставім перад артыкуламі: яны не павінны быць ні папулісцкімі, ні ідэалёгічнымі, а найперш навуковымі.

Часопіс пакуль не зарэгістраваны, і

яго можна абазначыць як якасны, але пакуль што «самвыдаў». Рэгістрацыя будзе магчымай у тым выпадку, калі яна не запатрабуе змены фармату альбо нечага, што будзе перашкаджаць нашай незалежнасці ў спробе стварыць адрозную ад іншых рынкаў (як палітычных, так і культурных) плятформу мыслення.

Галоўным прынцыпам гэтага выдання (апрача таго, што яно зьяўляецца навуковым) ёсць ягонае міждысцыплінарнасць. Плянзецца, што яно ня будзе прысьвячацца толькі адной пэўнай дысцыпліне — паліталёгіі альбо сацыялёгіі. Часопіс будзе прысьвячацца даследаваньню палітыкі ўвогуле, без абмежаваньняў. Што тычыцца мовы, дык мы вырашылі, што выкарыстаньне дзвюх моваў больш адпавядае стану акадэмічнай (і ня толькі) супольнасьці. І нягледзячы на тое, што ў абодвух нумарах дамінуюць тэксты на беларускай мове, ёсць артыкулы і па-расейску. Мы лічым, што гэта ня толькі не перашкаджае, але ёсць і дадатковым стымулам для пашырэння часопісу альбо для актуалізацыі пэўнае веды.

Апошні прынцып — прынцып інтэрытарыяльнасці, альбо самастойнага мыслення. Мы спрабавалі (і будзем рабіць гэта надалей) не займацца тым, чым займаецца большая частка беларускай акадэмічнай палітычнай навукі: быць лістком навінаў пра тое, што напісалі ў Бэрліне, Нью-Ёрку, Лёндане альбо Маскве. Гэта тычыцца рэцэпцыі кожнага тэксту або кожнага палітычнага факту — зыходзіць з нашага канкрэтнага кантэксту. Рэцэпцыя музіць быць самастойнай, бяз гэтага яна папросту губляе сэнс навуковае веды.

Тацяна Чуліцкая: У Беларусі можна казаць пра наяўнасць двух відаў палітычнай навукі. Першы — унівэрсытэцкая палітычная навука, якая разьвіваецца ўва ўнівэрсытэтах на катэдрах паліталёгіі, на сэмінарах, у летніх школах. Але менавіта гэтая навука не залежыць ад самой супольнасьці, яна толькі

папулярызуе веды альбо, у найлепшым выпадку, крытычна асэнсоўвае веды, на працаваныя кімсьці іншым — у прыватнасьці, альбо расейскай, альбо сусветнай паліталёгіяй. Што тычыцца другога тыпу, дык яго можна назваць альтэрнатыўнай палітычнай наукай. Гэта даследаваньні, якія ідуць уразрэз з паўсталай акадэмічнай традыцыяй. Гэта прыклады крытычнага арыгінальнага мыслення над праблемамі, актуальнымі для Беларусі, там прапануецца свая мэтадалёгія даследаваньня. Разьвіцьцё менавіта гэтага другога тыпу надзвычай важнае для Беларусі. Гэтай «альтэрнатыўнай наукай» займаецца пэўнае кола людзей, але казаць, што гэта спецыялізаваная навуковая супольнасьць, відаць, яшчэ рана. Стварэньне нашага часопісу (своеасаблівага інстытуту) будзе спрыяць разьвіцьцю і наданню больш пэўных формаў гэтай альтэрнатыўнай палітычнай навукі і альтэрнатыўнай паліталягічнай супольнасьці.

А.К.: Акрамя таго, у Беларусі існуе супольнасьць палітычных дасьледнікаў. І праз тое, што камунікацыя ў гэтай супольнасьці вельмі абмежаваная і разьбітая на сэктары, існуе вялікая праблема аб'екту палітычнага даследаваньня. Асабліва гэта тычыцца акадэмічнае палітычнае навукі, для якой Беларусь калі і становіцца аб'ектам даследаваньня, дык толькі ўскосным. А наагул гэта вельмі непапулярны аб'ект даследаваньня дзеля яго цяжкасці і вялікай кан'юнктурынасьці.

Наталька Базылевіч: Пры напісаньні навуковых працаў ёсць такія прынцыпы: трэці, ці чацьверты, ці пяты разьдзел павінен прысьвячацца Беларусі. Чаму толькі трэці, чацьверты ці пяты, калі Беларусь ёсць галоўным аб'ектам даследаваньня беларускага палітоляга? Беларускі палітоляг ня можа пазбыцца рэчаіснасьці, у якой ён жыве. А жыве ён у Беларусі, і Беларусь таксама знаходзіцца ў ім. Для яго гэта мысленчая дадзенасьць. Усялякае даследаваньне павін-

на мець наўвеце, што Беларусь ёсць. Нават мэтадалягічнае дасьледаваньне павінна тычыцца гэтага аб'екту. Сам аб'ект павінен быць значным, і дасьледнік павінен быць неаб'якавым да гэтага аб'екту. Гэта не суб'ектыўызм, а неабходная ўмова таго, каб дасьледаваньне мела сэнс. Зь зьяўленьнем нашага часопісу мы спрабуем павярнуць палітычную навуку да аб'екту ейнага непасрэднага дасьледаваньня. Кожная краіна мае сваю палітычную навуку: не бывае нейкай унівэрсальнай палітычнай навукі, хіба што ў мэтадалягічным сэнсе. Непасрэдна ж дасьледаваньні рэчаіснасьці, якія маюць сэнс і значэньне, могуць весьціся толькі праз прызму Беларусі — для Беларусі і ўва ўмовах Беларусі.

А.К.: Акрамя таго, што Беларусь як аб'ект становіць вялікую праблему для дасьледаваньня, існуе вялікая праблема атрымання нейкай эмпірычнай інфармацыі пра палітычную сфэру гэтага аб'екту. Гэта зьвязана і з традыцыйнай разьвіцьця беларускай навукі, і з пэўнымі структурамі дзяржапарату, і ўвогуле з палітычнай ды адміністрацыйнай традыцыяй.

Андрэй Ягораў: Адзін з водгукаў на нашае выданьне гучаў так: «Аўтарам вельмі хацелася, каб у Беларусі зьявіўся разумны паліталёгічны часопіс». Прыкметай такога разумнага часопісу, напэўна, ёсць прысутнасьць эмпірычных дасьледаваньняў. У нашым часопісе на-яўнасьць гэтых дасьледаваньняў сутыкаецца з праблемнасьцю набыцьця такіх ведаў ува ўмовах Беларусі. Зьвязана гэта зь некалькімі фактарамі, і адзін зь іх — гэта зьмястоўная інфраструктура здабычы такіх зьвестак. Другі — высокія кошты дадзеных для навукоўца і дасьледніка нефармальнага кірунку. Акрамя таго, гэтыя зьвесткі ва ўмовах аўтарытарнага рэжыму, што існуе ў Беларусі, у пэўных сфэрах закрытыя. Такія эмпірычныя дадзеныя, калі мы здольныя знайсці іх, часам не адпавядаюць навуковым стандартам праз тое, што ня маюць дастатковай

навуковай вальіднасьці і не адпавядаюць рэаліям разьвіцьця беларускай палітычнай супольнасьці. Шлях пераадоленьня гэтай сытуацыі — гэта кантэкстуальнае вывучэньне ўсіх існых крыніцаў палітычнае інфармацыі.

А.К.: Акрамя непасрэдна ідэалёгічных праблемаў, палітоляг мае вялікую праблему пры вызначэньні сваёй пазыцыі як навукоўца ў рэальным сацыяльным асяродзьдзі, і асабліва — калі ён тым ці іншым чынам зьвязаны зь нейкай палітычнай дзейнасьцю. Гэта нармальна, калі палітоляг так ці інакш ангажаваны ў палітычную сфэру. Але ён павінен вельмі добра заўважаць мяжу, церазь якую ён ня можа пераходзіць. Пераход яе азначае разбурэньне яго як навукоўца і разбурэньне ягонага крытычнага мысьленьня.

Юры Чавусаў: Праблема, якая непазьбежна паўстае перад выданьнем, што прэтэндуе на аналіз палітычнай рэчаіснасьці, — суадносіны паміж навуковым поглядам і поглядам, які грунтуецца на ідэалёгіі. Пры зьяўленьні нашага часопісу і сярод рэдакцыйнай рады былі дыскусіі, і зьвонку: маўляў, часопіс добры, але ў некаторых матэрыялах адчуваецца ідэалёгічная скіраванасьць. У Беларусі ў сёньняшніх умовах кожная згадка палітыкі робіцца прыкметай нейкага ідэалёгічнага стану. Ёсць ідэалёгія дзяржаўная, ёсць апазыцыйная. Сапраўдны дасьледнік, натуральна, жыве ў ідэалёгічнай беларускай прасторы, але, хоць і ня можа пазбавіцца ад яе, ён мусіць імкнуцца дасьледаваць яе непрадузята: грунтавацца не на нейкіх ідэалёгічных штампках, а на навуковых (перш за ўсё філязофскіх) мэтадалягічных падмурках. Прынцыпам нашага выданьня будзе непрадузятае дасьледаваньне: калі ў нашым часопісе зьяўляюцца тэксты, якія маюць дакладную ідэалёгічную скіраванасьць, дык толькі ў якасьці эмпірычнага матэрыялу, які мы мусім ужо другасна аналізаваць. Калі, напрыклад, заўтра ў нашым часопісе зьявіцца ідэалёгічная

прамова прэзідэнта Рэспублікі Беларусі на сходзе ідэалогічных работнікаў, яна будзе не маніфэстам рэдакцыйнай рады, а матэрыялам для дасьледаваньня. Гэта надзвычай цікавы матэрыял для дасьледаваньня! Такія матэрыялы былі і ў першых нумарах нашага часопісу, і будуць надалей.

А.К.: Яшчэ хацелася б сказаць некалькі словаў пра свабоду і пра тое, што яна можа значыць для дасьледніка. На нашу думку, дасьледнік мае свабоду быць. Ён ня мае свабоды выбару, свабоды адмовы, ня мае свабоды быць іншым альбо быць нікім. Перш за ўсё — свабода быць дасьледнікам і фармаваць сваё мысьленьне ў пэўныя структуры.

Пытаньне з залі: А ці варта рэгістравацца? Можа, лепей заставацца незарэгістраваным выданьнем? Навошта губляць час?

А.К.: Зарэгістраванае выданьне можа зрабіцца рэцэнзаваным, а рэцэнзаванае — інстытуцыялізаваным. Гэта выхад на значна большую аўдыторыю. Незарэгістраванае выданьне цяжэй распаўсюджаць, цяжэй прэзэнтаваць, яно мае менш даверу ў людзей, якія цябе ня ведаюць ці прынамсі ня чулі пра цябе. Рэгістрацыя ж дазваляе і павысіць якасьць выданьня, бо да яго будзе прыходзіць больш шырокае кола аўтараў, яго будуць больш заўважаць і крытыкаваць. Чым больш крытыкі, тым лепш можна рабіць. Спадзяюся, наступны нумар у нас будзе ўжо зарэгістраваным.

Валер Булгакаў: Уся рэдакцыя мае тое ці іншае дачыненьне да практычнай акадэмічнай паліталёгіі. А чые яшчэ ўплывы вы зазналі падчас свайго сталеньня?

Н.Б.: Мяне натхніў шэраг сэмінараў, дзе мне пашчасыціла пазнаёміцца з такімі палітолягамі, як Уладзімер Мацкевіч, Уладзімер Роўда. У далейшай сваёй працы я арыентавалася на гэтых двух палітолягаў.

А.Я.: Я таксама адчуваў уплыў У. Мацкевіча празь ягоныя сэмінары. Гэ-

таксама, як і Андрэй Казакевіч, я скончыў Беларускі калегіум, дзе на сэмінарах Ігара Бабкова мы мелі дачыненьне зь беларускім дыскурсам.

Ю.Ч.: Маё сталеньне як палітоляга адбывалася пад уплывам нашай катэдры паліталёгіі Беларускага дзяржаўнага ўнівэрсытэту. Але таксама зазнаў уплыў У. Мацкевіча і ўдзельнічаў у ягоных сэмінарах, у сэмінарах І. Бабкова.

А.К.: У мяне найперш трэба згадаць катэдру паліталёгіі. Але падчас навучаньня на ёй (прынамсі, пасля першага курсу) мы адчувалі сябе не палітолягамі, а юрыстамі. І тое, што тычылася паліталёгіі, было адведзена ў практыкі асабістых кантактаў, у нейкія гурткі. Для гэтага часу было характэрнае адмаўленьне таго, з чым мы сутыкаліся на катэдрах: мы, напрыклад, не любілі Вэбэра, таму што яго вельмі любілі на катэдрах. Нашым прарокам быў Бурд'ё. Сёньня гэта ўжо ня так сур'ёзна.

Значны ўплыў у студэнцкія гады — постмадэрнізм, постструктуралізм і г. д. Беларускі кантэкст быў атрыманы за кошт Калегіюму і «Фрагмэнтаў» — як самога выданьня, так і ягонага галоўнага рэдактара.

В.Б.: Хочам мы таго ці не, але рэальны рынак альтэрнатыўных палітычных дасьледаваньняў параўнальна даўно склаўся. Там разьмеркаваныя часам нават дасьледчыя тэмы, ёсьць пэўныя калектывы, інстытуцыянальныя структуры, якія не адзін год працуюць у гэтым рэчышчы. У адрозьненьне ад адукацыйнай навукі рынак у паліталёгічным сэктары існуе: ёсьць аналітычныя службы кшталту той, якую ўзначальвае сп. Роўда, і г. д. Хто ў недзяржаўным сэктары займаецца дасьледаваньнямі жыльлёва-камунальнай гаспадаркі? Ніхто. А ў паліталёгічнай сфэры пазыцыі засьведчаныя. Ці бераце вы гэты фактар пад увагу? Ёсьць спакуса ўспрымаць сытуацыю як *tabula rasa*, але ж пэўныя фігуры на гэтай шахматнай дошцы ўжо ёсьць.

А.К.: Ёсьць розьніца паміж акадэміч-

нымі палітычнымі даследаваннямі і дзяржаўнай паліталёгіяй, звязанай з такімі інстытуцыямі, як ІСПД пры Адміністрацыі прэзідэнта. Там іншыя і правілы паводзінаў, і нормы, паводле якіх яны дзейнічаюць.

Цяпер што да таго, быццам нешта ўжо ёсць... Для кожнага студэнта, які навучаецца на аддзяленьні паліталёгіі, зразумела, што нічога няма. Калі мы будзем браць НІСЭПД, дзе бюлетэнь на дзве траціны складаецца з аналізу сацыялягічнага даследавання, дык гэты аналіз яшчэ ня ёсць сацыялёгіяй. Сацыялёгія пачынаецца, калі робіцца надэмпірычнае сацыялягічнае даследаваньне. Калі мы будзем казаць пра спсп. Роўду ці Чарнова, то гэта альбо адукацыйная рэч (ёсць апісаньне таго, што такое левыя і правыя, але няма актуальнага палітычнага даследаваньня), альбо яно выходзіць у фармаце грамадзка-палітычных выданьняў кшталту «Грамадзянскай ініцыятывы» ці «Адкрытага грамадства». Гэта выданьні, разьлічаныя не на палітычныя даследаваньні як гэтакія, а прызначаныя для палітыкаў альбо для людзей, блізкіх да палітыкі. Іхная галоўная аўдыторыя не навукоўцы, бо навукоўцы могуць выкарыстоўваць гэтыя тэксты толькі як аб'ект ці як крыніцу дадатковай інфармацыі, а не як тое, што дасягае нармальнага стандарту навуковых даследаваньняў.

Я ня ведаю, наколькі шырокі і наколькі магчымы рынак навуковай паліталёгічнай прадукцыі ў Беларусі, але тое, што ён не заняты, — гэта факт рэчаіснасьці. Казаць пра канкурэнцыю «Палітычнай сферы» з выданьнем кшталту «Грамадзянскай ініцыятывы» ці «Адкрытага грамадства» бессэнсоўна, бо яны ня ёсць канкурэнтамі, гэта зусім розныя канструкцыі па сваім спажыву. Я ўжо не кажу пра НІСЭПД, бо там проста апрацоўваюць лічбы.

Ю.Ч.: Гэтыя інстытуцыі нам сапраўды не канкурэнты, бо там працуюць людзі, якія ёсць патэнцыйнымі аўтарамі

і чытачамі нашага часопісу. Наша мэта — ня проста аб'яднаць, зрабіць зборнік навуковых дасягненьняў незалежных даследчыцкіх інстытутаў, а зрабіць нешта большае.

Сапраўды, ёсць сэктар незалежнай палітэханалёгіі. Але было б няслушным казаць, што гэта адзіная паліталёгія, якая існуе ў краіне, — ёсць яшчэ паліталёгія дзяржаўная: у краіне прымаюцца дзяржаўныя палітычныя рашэньні. І прымаюцца яны асэнсавана, там ёсць элемент аналітыкі. Гэта таксама паліталёгія, палітычныя тэхналёгіі. Нам бы хацелася аб'яднаць гэтыя дзьве плыні, таму што і адны, і другія працуюць з адным матэрыялам — Беларусіяй, хоць у іх розныя магчымасьці ў сферы рэсурсаў. Глебай для такога навуковага яднаньня магла б стаць акадэмічная паліталёгія — навуковая веда, якая магла б быць карыснай і для апазыцыйнай паліталёгіі, і для дзяржаўнай.

Н.Б.: Кажуць, што ў Беларусі няма палітычнай практыкі. Але калі ня будзе акадэмічнай палітычнай навукі, рэфлексіі, то ня будзе і практыкі: практыка як паўнаўтаснае функцыянаваньне аб'ектаў палітыкі і можа зьявіцца, толькі калі ёсць рэфлексія.

А.К.: Хацеў бы дадаць наконт таго, якая розьніца паміж намі і недзяржаўнымі палітолягамі. Для недзяржаўнай паліталёгіі найбольш важны пэрыяд — да выбараў: вызначыць — хто, дзе, як і ўсе магчымасьці паўплываць на палітычную сытуацыю. Для нас жа самы галоўны пэрыяд — пасля выбараў, калі ўсё зразумела і можна ўзяць сытуацыю як аб'ект, разрэзаць і паглядзець, з чаго яна складаецца.

Н.Б.: Мы ня будзем шукаць, хто вінаваты ў тым, што ў кагосьці нешта ня выйшла.

Пытаньне з залі: А чаму вы думаеце, што ваш часопіс будзе зьяўляцца і надалей? А калі ён ня будзе зарэгістраваны?

А.К.: Калі мы будзем распаўсюджваць яго накладам, ня большым за 300 асоб-

нікаў, то можам і не рэгістраваць. Ён будзе існаваць у якасці незарэгістраванага выдання, якое стварае пэўную прастору ў грамадстве для даследнікаў у сферы палітыкі.

Пытаньне з залі: Якой сацыяльнай катэгорыі прызначаецца ваш часопіс? Ці будзеце вы спадзявацца на камэрцыйны посьпех пасля рэгістрацыі?

А.Я.: Мы разлічваем на навуковую супольнасць і інтэлектуалаў, якія разважаюць пра палітыку, маюць навуковы падыход да палітычных зьяваў у Беларусі. Як навуковы часопіс, гэтае выданьне будзе цікавым усёй супольнасці, у тым ліку і той, што яшчэ толькі гадуецца: палітолягам, юристам, эканамістам і г. д.

А.К.: Найперш прадстаўнікам гуманітарных спецыяльнасьцяў, якія цікавяцца палітычнымі праблемамі. Мы будзем спрабаваць стаць міждысцыплінарным выданьнем. Будзем уздымаць праблематыку сацыялёгіі, палітыкі, узаемадзеяньня палітыкі і культуры... Што да камэрцыйнасьці... Я думаю, калі мы выйдзем на «нуль» (ня ў «мінус»), дык гэта будзе добра.

В.Б.: У першым нумары вашым правапісам была «тарашкевіца», а ў другім вядзе рэй «наркамаўка». Гэта звязана з ратацыйнай рэдакцыйнага калектыву ці гэта даніна модзе?

А.К.: Найперш гэта была заяўка на сацыялізацыю. Мы павінны гуляць паводле правілаў, якія існуюць у грамадстве. Ёсць афіцыйны правапіс — мы павінны выкарыстоўваць мову, якая ёсць легітымнай для большасьці.

А.Я.: Пытаньне мовы вельмі важнае для нашай акадэмічнай палітычнай навукі, якая лепш успрымае афіцыйны правапіс і зарэгістраваныя выданьні. Нават слова «палітычная» выклікала спалоханасьць у акадэмічных колах.

Н.Б.: Варта сказаць і пра тое, што «тарашкевіца» дагэтуль неўнармаваная, ёсць некалькі ейных варыянтаў. І карэктарам, напрыклад, было б вельмі цяжка

працаваць з тэкстамі. Да таго ж, гэта не зусім «наркамаўка» — паводле сынтаксысу, марфалёгіі гэта «тарашкевіца», але бязь мяккіх знакаў і некаторых асаблівасьцяў напісаньня. Мы спрабуем карыстацца добрай беларускай мовай без некаторых небеларускіх асаблівасьцяў «наркамаўкі».

В.Б.: Вы хочаце быць міждысцыплінарным выданьнем. Вы хочаце злучыць у сваім даследчым рэчышчы прадстаўнікоў розных асяродкаў, супрацоўнічаць з дзяржавай і апазыцыяй. Ці няма тут небясьпекі праграмнага канфармізму ці нечага падобнага?

А.К.: Мы не збіраемся супрацоўнічаць з дзяржаўнай і апазыцыйнай паліталёгіяй як такой — маецца на ўвазе супрацоўніцтва толькі з пэўнымі асобамі, тымі, хто можа прадумаваць тэксты, мысленне. Хто яны — апазыцыя, дзяржава, — ня важна. Наша мэта — стварыць пэўную прастору ці арганізаваць тую прастору, якая ўжо ёсць. Стварыць прастору, аўтаномную ад рынкаў, якія сёньня ўжо існуюць. Тут няма ніякага канфармізму. Прынамсі, ступень канфармізму тут значна меншая, чым у дзяржаўнай ці недзяржаўнай паліталёгіі.

В.Б.: Ці не маглі б вы падрабязней распавесці пра канфармізм недзяржаўных палітолягаў, убачаны вачыма не журналіста ці работніка трэцяга сэктару, а палітоляга?

А.К.: Канфармізм праяўляецца ў іх вылучнай апазыцыйнасьці, якая ўтварае сабой пэўны штамп. Яны ня могуць аналізаваць дзеяньняў прэзыдэнта ці дзяржаўнай установы як проста дзеяньне, якое можа быць пазытыўным і нэгатыўным. Яно адразу нясе для іх пэўную нэгатыўную характарыстыку. Такая паліталёгія заідэалізаваная: ідэалігічныя канструкты зададзеныя задоўга да таго, як чалавек пачынае аналізаваць нейкую палітычную зьяву. Канфармізм праяўляецца нават у выбары аб'ектаў дасьледаваньня. Яны разумеюць, што працягваць існаваць яны змогуць толькі тады, калі

будуць задавальняць пэўныя патрэбы, звязаныя з палітыкай дэмакратызацыі, напрыклад, альбо з працай у трэцім сектары. Яны павінны адпавядаць гэтым канонам, якія задаюцца ня імі самімі, а ўмовамі, у якіх яны існуюць. Таму я лічу, што гэтая паліталёгія ёсць больш канфармісцкая, чым тое, што спрабуем стварыць мы. Магчыма, далей мы страцім тую аўтаномію, што ў нас ёсць, але на гэтым этапе мы будзем рабіць тое, што нам хочацца і што лічым патрэбным. Мы ня маем ніякіх ідэалагічных устаноў, спрабуем крытычна глядзець на ўсё.

Ю.Ч.: У другім нумары якраз ёсць матэрыял У. Мацкевіча, дзе выдатна паказана, чым адрозніваемся мы ад інстытуцыялізаваных формаў недзяржаўнай паліталёгіі. Мы маргіналы, сярод нас няма гіерархіі, таму кожны мусіць даказваць сваёй працай, што ён мае права называцца палітолягам.

Ігар Лялькоў: Пажадана на будучыню, каб падаваліся звесткі пра аўтараў артыкулаў.

А.К.: Мы свядома не давалі такой інфармацыі ў гэтым нумары. У якасці эксперымэнту мы не пісалі пра тое, кім мы ёсць.

І.Л.: Але вы імкняцеся стаць навуковым часопісам, а канон такога выдання якраз вымагае падаваць звесткі пра аўтараў.

А.К.: Мы імкнёмся да статусу навуковага часопісу, але мы не абавязаны адпавядаць усім канонам, якія склаліся ў акадэмічнай супольнасці. Мы выконваем тое, што лічым мэтазгодным.

Міхал Залескі: Ці гатовыя вы да скандалу? Калі вы будзеце добра працаваць, то абавязкова знойдзеце нешта цікавае. А калі знойдзеце нешта цікавае, то будзеце моцна недаспадобы тым, хто нічога цікавага знайсці ня можа.

А.Я.: Скандал — гэта вельмі карысна для ўсёй беларускай паліталёгіі, у якой пануе манялігічнасць выказвання: ты кажаш, а табе ніхто ніяк не апануе.

В.Б.: Наколькі я разумею, ваша праг-

рама ў тым, што вы спрабуеце адыходзіць ад стэрэатыпу, моцна ўкараненага ў беларускім грамадстве, калі палітолягамі былі палітычныя журналісты, палітычныя камэнтатары і ўсе людзі, якія ўмела ўжываюць слова «палітыка». Адыбываецца пошук сябе ў эўрапейскім кантэксце. Бо адрознівае Цэнтральную Эўропу ад постсавецкай прасторы тое, што на гэтай прасторы дастаткова выказвацца на тэмы палітыкі, каб праслынуць «палітолягам». Тое ж самае з культуралягамі... Ці правільна я зразумеў вашу пазыцыю?

А.К.: Цалкам. Мы спрабуем вельмі выразна дыстанцыявацца ад практыкі называць палітолягамі людзей, якія ня ёсць ні навукоўцамі, ні нават людзьмі, блізкімі да гэтай сфэры. Асабліва што тычыцца палітычнай журналістыкі. Мы рэпрэзэнтуюем традыцыю, што склалася ў коле прафэсійных ці паўпрафэсійных навукоўцаў, якія займаюцца палітычнымі даследаваннямі.

Н.Б.: Палітыка — такая сфэра, у якой кожны мае права выказвацца, і нікому нельга гэта забараніць. У такой сытуацыі мы нават ня маем права нікому забараніць называць сябе палітолягам. Але сапраўдная паліталёгія магчымая, толькі калі ёсць дысцыпліна даследавання.

Ігар Бабкоў: Калі ўжо гаворка зайшла пра скандал, дык якраз мяне і ўгаворвалі зрабіць маленькі скандал, які адначасна быў бы філзафска-кансэрватыўным выступам. І нават прыдумалі назву скандальнага выступлення — «Прастытуткі, матылькі і палітолягі». Выступленьне цалкам мусіла базавацца на Арыстотэлю, на ідэі прыналежнасці да пэўнай сутнасці. Думка вельмі простая. Ёсць палітолягі, і для іх натуральна займацца паліталёгіяй. Паколькі для палітолягаў натуральна займацца паліталёгіяй, то ўрэшце яны выдаюць паліталёгічны часопіс. Гэта здаецца поўным глупствам, банальнасцю: для палітолягаў натуральна займацца паліталёгіяй, для матылькоў натуральна лётаць з кветкі на кветку, для

прастытутак натуральна шукаць таго, хто заплаціць. Але ў апошнія 10 гадоў у беларускай сытуацыі адбылося татальнае перамяшэнне ўсіх пазыцыяў: матылькі выдавалі паліталягічныя часопісы, прастытуткі пісалі вершы, паэты шукалі сабе гаспадароў. Усё сутнасна змяшалася. І выхад «Палітычнай сферы» — для мяне аптымістычны знак таго, што ўсё ўрэшце ўстае на свае месцы. Таму невыпадковыя для гэтага часопісу такія рэчы, як дысцыплінарнасьць і інстытуцыялізацыя. Гэта людзі, якія прафэсійна займаюцца паліталёгіяй, збіраюцца рэалізоўваць сваё мысьленьне: пісаць тэксты, выкладаць, ладзіць сэмінары. Таму іхная галоўная аўдыторыя — студэнты-палітолягі, выкладчыкі, іхныя калегі й г. д.

В.Б.: Вельмі сымптаматычна, што стваральнікі «Палітычнай сферы» — людзі беларускай мовы і, відаць, беларускай культуры. Існуе меркаваньне, што людзі расейскай культуры ў Беларусі задавальняюцца прадуктамі расейскай інфармацыйнай прасторы. Беларускаямоўных жа «інтэлектуальных» выданняў у Беларусі зьяўляецца апошнім часам ці ня больш, чым расейскамоўных. На маю думку, гэта тлумачыцца тым, што беларускамоўныя грамадзяне незадаволеныя наяўным status quo, пасіўным спажываньнем таго культурнага прадукту, які прапануецца расейскімі культуртрэгерамі. Ці ёсьць такая залежнасьць?

А.К.: Людзі ня толькі беларускай мовы, але і беларускай культуры значна больш увагі зьвяртаюць на Беларусь, якая для іх ёсьць праблемай. А ў расейскіх выданнях яны ня могуць прачытаць пра гэта. Па-другое, для людзей беларускай культуры няма адчуваньня таго, што яны — правінцыялы. Гэта іншы тып палітычнай і дасьледчай культуры, які вымагае рабіць нешта, а ня толькі спажываць. Тыя, хто адчувае сябе правінцыяй, ня могуць нават уявіць, што тут патрэбна нешта ствараць. У іх праграма — зьехаць туды і там некім стаць.

І.Б.: Ня трэба «абальшчацца» ўласнай

беларускамоўнасьцю і тым, што мы самыя разумныя, самыя цэнтральныя і неправінцыійныя. Традыцыя татальнага ігнараваньня расейскамоўных асяродкаў ні да чога добрага беларускую «тусоўку» не прывяла. Калі пры канцы 80-х — на пачатку 90-х быў вельмі моцны выкід тэкстаў, ідэяў і беларушчына была ў авангардзе, яна прабіла нейкі мур, празь які асьцярожна пратачыліся ўсе астатнія. На сёньня расейскамоўныя асяродкі значна абагналі беларускамоўныя інтэлектуальныя групы і суполкі, якія абсалютна стагнаюць. На жаль, беларускамоўнае мысьленьне і адпаведныя асяродкі сталіся закладнікамі палітычнае сытуацыі, калі апошнія пяць гадоў яны абслугоўваюць тактычныя мэты і задачы беларускай апазыцыі. Яны перасталі чытаць кніжкі, самастойна думаць і ацэньваць, што рэальна адбываецца ў сьвеце. Паўзь іх прайшла гуманітарная думка апошніх пяці—сямі гадоў. Гэта ўсё перакладаецца цяпер на расейскую мову, выкладаецца ў Менску ўва ўнівэрсытэтах, на гэтым абараняюцца дысэртацыі, курсавыя, дыплёмныя... Думка, што мы ўсё яшчэ «цэнтральныя», — ілюзія. Для мяне істотна ў часопісе пазытыўнае стаўленьне: ня думка «Хто наперадзе?», не імкненьне захапіць дыскурсіўную ўладу, а проста — зрабіць пэўныя рэчы, якія мусяць быць зробленыя.

Ю.Ч.: Мне не хацелася б, каб так дыскутавалася пытаньне мовы. Проста так склалася, што ў Беларусі артыкулы пра беларускую палітыку пішуцца па-беларуску. А па-расейску пішуцца артыкулы пра палітычную сыстэму Злучаных Штатаў.

В.Б.: Але ці ёсьць у беларускамоўных стваральнікаў такіх праектаў момант суб'ектыўнага дамешку — адчуваньне неабходнасьці такіх выданняў для беларускай культуры? Матывацыя ня толькі дасьледніка, але і грамадзяніна?

І.Б.: Можа, так і было раней. Але на сёньня настала такая сытуацыя, калі ў нейкім патэнцыйным канфлікце паміж

маёй калегай, расейскамоўнай філэзафкай, і беларускамоўным чалавекам, які пачне мне казаць: «Топос» блягі, а «Фрагмэнты» харошыя», я вазьму бок Тацяны Шчытцовай. Сёньня адбываецца паварот да сярэднявечных цэхаў. Ранейшыя матывацыі, якія былі ў беларускай сытуацыі пачатку 90-х, не працуюць. Надыходзяць новыя лініі падзелаў, якія аказваюцца больш істотнымі: прафэсійныя супольнасьці, інстытуцыі, мысьленьне як такое... З чым гэта звязана? Можа быць, з тым, што мы самі зь зьдзіўленьнем выявілі: калі адбылася першасная інстытуцыялізацыя ў беларускай сытуацыі, пазыцыі занялі палітыкі. Задача палітыка — змагацца за ўладу. У гэтым сэнсе ўсе яны: беларускамоўныя, расейскамоўныя — аднолькавае г...но. І ніхто мяне не пераканае, што прафэсійны беларускамоўны палітык лепшы за расейскамоўнага філэзафа, паэта, літаратара. Надыходзяць новыя падзелы.

Але ёсьць тут і вельмі пазытыўныя моманты: паўстае прастора для новых дэялэгаў. Паўстаюць новыя межы, якія мы ўсё адно будзем пераступаць, парушаць, нешта рабіць.

В.Б.: Ніхто ня ставіць пад сумнеў, што беларускамоўныя беларусы нічым ня лепшыя за расейскамоўных беларусаў. Гаворка ішла пра тое, што нашыя расейскамоўныя калегі трохкі іначай бачаць сытуацыю, чым мы, і мы мусім сканцэнтравацца на вырашэньні іншых задачаў.

А.К.: Каб скончыць гутарку наконт таго, ці была ў нас нейкая асаблівая матывацыя апроч прагі да ведаў, скажу: прынамсі ў мяне ніякіх спэцыфічных памкненьняў не было. Я дапускаю, што культурай кіруе падсвядомае, аб'ектыўнае, але для сябе я ніякіх мэтаў ня ставіў.

*Занатаваў
Зьміцер Дзядзенка*